

והתניא: ארבע משמרות כהונה עלו מן הגולה בימי עזרא, מתוך כ"ד משמרות שהיו בבית ראשון. משמרת ידעיה, וחרים, פשחור, ואימר. עמדו נביאים שביניהם וחלקום לכ"ד משמרות, [לקיים תקנת נביאים ראשונים שתתחלק עבודת המקדש לכ"ד משמרות].

ובשביל לקבוע את סדר קדימתם כתבו את שמותיהם בכ"ד פתקים ובללום, ונתנום בקלפי.

בא ידעיה, שהוא הראשון מארבע משמרות הללו עוד מימי בית ראשון, ונטל חלקו וחלק חביריו ממשמרתו שנתחלקה לששה. כלומר שהוציא את שש פתקיהם בזה אחר זה. ובאותו סדר שעלו כך היה סדר משמרותיהם.

בא חרים שהיה אחריו בבית ראשון ונטל יג-א חלקו וחלק חביריו שש, כנ"ל. וכן פשחור, וכן אימר, כולם נסדרו על פי הגורל.

התנו נביאים שביניהם, שאפילו משמרת יהויריב שהיא ראש למשמרות בבית ראשון, עולה מן הגולה, לא ידחה ידעיה ממקומו. אלא ידעיה עיקר וכל משמרותיו קודמים [אלא שייעשו אז חמישה במקום שישה] ויהויריב טפל לו. ויעבוד בשבוע השישי של

ופסק בהם המנין, שאין היובל נוהג אלא בזמן שכל יושביה (82) עליה. ורק משהחזירם ירמיה התחילו למנות מחדש. ומאז ועד החורבן היו ל"ו שנים. נמצא ששנת החורבן מוצאי שביעית היתה. [שהרי חמש שמיטות עולות לל"ה שנים] וגם יוצא החשבון ששנת היובל היתה "בארבע עשרה שנה אחר אשר הוכתה העיר".

[אבל הבריייתא לעיל "די"ז יובלות מנו ישראל וכו'" חולקת על זה וסוברת שאף באותן שנים של גלות סנחריב מנו יובלות לקדש שמיטין, תוס'].

איבעית אימא: לעולם רבי יוסי כרבנן שסוברים שאין שנת היובל עולה למנין היובל הבא. וכי קתני "וכן בשניה" לא מדובר לענין מוצאי שביעית, אלא אשאר זמנים שזכרו בחורבן ראשון, דהיינו תשעה באב ומוצאי שבת.

ומוכחנין: הכי נמי מסתברא שלא כל הזמנים שכתובים בחורבן ראשון היו בשני. דאי לא תימא הכי, אלא תאמר שכל מה שהיה בראשון היה גם בשני "משמרתו של יהויריב" שבו חרב בית ראשון, בשניה מי הוא?

[תחילת] השנה.

המעשר, ואם כן, תמוה מאד כשהתחילו למנות מחדש את השנים ליובל אחרי שהחזירם ירמיה, כיצד התבטל מנין שנות השביעית הקודם והתחיל מנין חדש מהשנה שחזרו.

וביאר הגר"ח שיוכל תלוי במנין השנים על ידי בית דין סופרים כל שנה, וכיון שיש דין למנות את השנים ליובל הרי מנין זה מפקיע את המנין הקודם ומתחיל מנין חדש גם לגבי שביעית.

82. תמה הגר"ח [פ"י משמיטה ויובל ה"ה] שאמנם יובל לא נהג בשני גלות סנחריב כיון שאין כל יושביה עליה. אך שביעית הרי לא בטלה והמשיך מנין שני השביעית כסדרו, ואף לדעות שגם לשביעית צריך כל יושביה עליה. אך מכל מקום המשיך מנין השנים לענין שנות

ידעיה.

רב אשי אמר: לעולם "וכן בשניה" נאמר גם לענין מוצאי שביעית, ולמה שהקשית ששנת החורבן היתה בשביעית עצמה, לא קשה. משום דהנך שית שנים הראשונות לבנין הבית, עד דסליק עזרא ומקדיש⁽⁸⁴⁾ את ארץ ישראל, לא קחשיב⁽⁸⁵⁾ להו⁽⁸⁶⁾ במנין השנים. והחלו למנות יובלות ושמיטין רק בשנה השביעית לבניינו. הרי שסך השנים שמנו

ומשמע מזה שלא⁽⁸³⁾ עלה יהויריב. ולא שייך לומר בבית שני "משמרת יהויריב". וכשם שמה שכתוב בברייתא וכן בשניה, לא נאמר לענין משמרת יהויריב אלא אשאר. כמו כן, אפשר לומר שלא נאמר לענין מוצאי שביעית אלא על שאר הדברים.

את הארץ.

85. לפי חשבון זה כתב הרמב"ם [פ"י משמיטה יובל ה"ד] שהיה החורבן השני בשנת השביעית עצמה, שהרי בית שני עמד ארבע מאות ועשרים שנה, וכשירוד שש שנים עד שקידשו את הארץ נשאר ארבע מאות וארבע עשרה שנה, וארבע מאות שנה זה שמונה יובלים ונשאר עוד ארבע עשרה שנה שהם שתי שמיטות ונמצא שהיה החורבן בשנת השמיטה, ואף על פי שבגמרא מבואר שהיה החורבן במוצאי שביעית, ביאר המהר"י קורקוס, כיון שהיה החורבן בתשעה באב שהוא כבר סמוך לשנה הבאה שהיא מוצאי שביעית, שוב אפשר לומר שהיה החורבן במוצאי שביעית, אלא שלפי הרמב"ם נמצא שזה שאמרו שחורבן שני היה במוצאי שביעית זה לא כמו חורבן ראשון שהיה במוצאי שביעית, שחורבן ראשון היה ממש בשמינית ואילו חורבן שני בסוף שנת השביעית סמוך לשמינית.

אך דעת רש"י [י"ב ב ד"ה ארבע מאה] שהיה החורבן השני בשנת תכ"א לבית שני שהיא היתה באמת מוצאי שביעית.

86. הקשו התוספות לפי מה שביארו הם לעיל שלדעת רבנן ששנת החמישים אינה עולה לחשבון השמיטה מונים את היובל גם כשאין כל יושביה עליה כי המנין נצרך לחשבון השמיטה, ואם כן, גם בחורבן הראשון היו צריכים להמשיך למנות את שנות היובל לענין השמיטה

83. רש"י פירש שיהויריב שוב לא עלה, והוצרך רש"י לפרש כך לשיטתו בתענית [כו ב] שאם היה יהויריב עולה היה מקבל את המשמרת השישית של ידעיה, ובהכרח לפרש את קושיית הגמרא משמרת יהויריב בשניה מי הוא, משום שלא עלה אבל אם היה עולה הרי היתה לו משמרת.

אך התוספות מפרשים שיהויריב עלה אך לא תהיה לו משמרת בפני עצמו, ובגבורת ארי [תענית כו ב] ביאר שהרויח ידעיה שני דברים, גם שהוא נהיה המשמרת הראשונה וגם שיהויריב כשעלה יהיה טפל לאחת ממשמרות ידעיה ולא תהיה לו משמרת בפני עצמו.

וכשאמרו כשחרב הבית משמרתו של יהויריב, היתה הכוונה בזה לומר, שמזלו של יהויריב גרם, ועל זה מקשה הגמרא, כיון שהוא הטפל במשמרת אין המזל נקבע לפיו אלא לפי אלו שהם עיקר המשמרת, ועוד שאין כלל משמרת שקרויה על שם יהויריב.

84. בירושלמי יש מחלוקת בקדושת עזרא שקידש את ארץ ישראל אם זה מהתורה או שמאליהם קדושה, ונחלקו הראשונים בביאור הדעה שמעצמם קידושה, שיש מפרשים שהכוונה שקדושת עזרא היא דרבנן שמכיון שאין כל יושביה עליה כל המצוות התלויות בארץ הם רק מדרבנן, ויש מפרשים שהיא קדושה דאורייתא, ומעצמם קדושה הכוונה שלא היו חייבים לקדש אלא הם מדעתם רצו לקדש

אשר הוכתה העיר". אלא צא מהם שבע שכיבשו ושבע שחילקו. שאינן מן המנין.

ושיילינגן: זה ששבע שנים היה הזמן שכיבשו, מנלן?

ומשנינן: מזה דקאמר כלב "בן ארבעים שנה אנוכי בשלח משה עבד ה' אותי מקדש ברנע לרגל את הארץ וגו'. ועתה הנה אנוכי בן חמש ושממונים שנה". ואמר מר: שנה ראשונה לצאתם ממצרים עשה משה משכן, שנה שניה הוקם המשכן ושלח מרגלים. כי עבור ישראל לירדן ונכנסו לארץ, כלב בר כמיה הוי? בר תמנין נכי תרתי. [דהיינו בן ע"ח]. של"ח שנה אחרי שלוח המרגלים נכנסו. ואז היה בן מ'. כי קמפליג נחלות [שאז הסתיים הכיבוש] קאמר כלב "בן חמש ושממונים שנה אנוכי". אשתכח שבין כניסתם לבין גמר הכיבוש היו שבע שנים שבהם כיבשו.

ושיילינגן: וזה דשבע שנים נמשך הזמן שחילקו, מנלן?

ומשנינן: איבעית אימא, מדשבע כיבשו שבע חילקו⁽⁸⁷⁾.

ואיבעית אימא: מדלא משכחת להו שחל

יובלות ושמיטין בבית שני, הן תי"ד שנים בלבד. ארבע מאות מהם עולים לשמונה יובלות ונשארו עוד י"ד שנים שהם שתי שמיטות. נמצא ששנת החורבן שהיא לאחריהן, היא מוצאי שמיטה.

ומנין שעד שש שנים לא עלה עזרא? דכתיב "באדין [אז, בשנה הראשונה לכורש] בטילת עבדות בית אלקנא די בירושלים עד שנת תרתין למלכות דרוש מלך פרס". הרי שבשנה שניה לדריוש הוחל הבנין, וכתיב "ושיציא [נשלם] ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר די היא שנת שית למלכות דרוש מלכא".

ותנא: באותו זמן לשנה הכאה עלה עזרא וגלותו עמו. דכתיב "ויבא ירושלים בחודש החמישי היא השנה השביעית למלך". הרי שהיו שש שנים בין תחלת הבנין לעליית עזרא. שחמש שנים נמשך הבנין ורק בשנה שאחריה עלה.

וחוזרים לפרש גופא של הברייתא לעיל: שבעה עשר יובלות מנו ישראל משנכנסו לארץ ועד שיצאו. ואי אתה יכול לומר משנכנסו מנו, שאם אתה אומר כן נמצא בית הרב בתחלת יובל ואי אתה מוצא לקיים מה שכתוב "בארבע עשרה שנה אחר

ותירץ הגרי"ז, שמנין שנות היובל זה מהמצוות התלויות בארץ, וממילא כאשר בטלה קדושת הארץ בחורבן ואין ארץ ישראל, שוב לא שייך למנות את היובל מאחר וזה תלוי בקדושת הארץ.

87. כתב על זה רש"י בזבחים [קייב ב] "סברא בעלמא היא".

, ומדוע כשקידש עזרא את ארץ ישראל התחיל מנין חדש.

ותירצו התוספות, שבשעת החורבן לא נהגה שביעית כי בטלה קדושת הארץ ולכן לא היה צורך במנין שנות היובל, וחזרו התוספות והקשו שהיה צורך למנות את היובל לענין שמיטת כספים ואם כן, מדוע בזמן עזרא התחיל מנין חדש.

יובל "ארבע עשרה שנה אחר אשר הוכתה העיר" [כדמוכח לעיל] אם לא נאמר ששבע כיבשו ושבע חילקו. שהרי שמונה מאות וחמשים שנים משנכנסו עד שחרב הבית הם י"ז יובלות שלמים, ולקיים את הפסוק ביחזקאל בהכרח לחסר מן המנין י"ד שנה, והיינו שבע שכיבשו ושבע שחילקו.

ראש השנה יחד. ומוסיפין עליהם עד לעולם, שאין לו שיעור למעלה.

אין פוחתין⁽⁸⁸⁾ משתי הצוצרות⁽⁸⁹⁾ בתקיעה שעל הקרבנות, ומתשעה כנורות לשיר. ומוסיפין עליהם עד לעולם. והצלצל, אחד לכד היה בשיר ולא יותר.

מתניתין:

אין פוחתין מששה טלאים המבוקרים ממום בלשכת הטלאים שבמקדש, שהם כרי שיעור קרבנות הצריך לשבת ולשני ימים טובים של

גמרא:

שנינו במתניתין: "אין פוחתין מששה טלאים". והיינו סבורים ש"כדי לשבת ולשני ימים טובים" זה בדוקא. שאם חלו שבת

88. ומנין הנבלים והחלילים התבאר במשנה לעיל [י א].

היא בחצוצרות של הלויים, הרי מוכח שהיו חצוצרות גם ללויים.

89. דעת התוספות [לעיל י בד"ה אין] שהחצוצרות הנזכרות כאן במשנה הכהנים היו תוקעים בהן כמבואר במסכת תמיד שבשעת הקרבת היו עומדים שני כהנים וחצוצרות בידם. אך הרמב"ם [פ"ג מכלי המקדש ה"ד] כתב שגם החצוצרות היו בלויים, ובליקוטי הלכות בתמיד [פ"ז] כתב שלכאורה ראייה לרמב"ם מזה שכללה המשנה את החצוצרות עם שאר כלי השיר שהם ודאי בלויים. אך תמה שהרי הגמרא מביאה מקור עד כמה מוסיפים בחצוצרות מהפסוק "ועמהם כהנים למאה ועשרים מחצרים בחצוצרות", הרי שהחצוצרות המדוברות כאן היו על ידי כהנים.

אך תמוה מהגמרא להלן שמסבירה שאין פוחתים מי"ב לויים כנגד תשעה כנורות שני נבלים וצלצל, ומדוע לא צריך גם כנגד שתי החצוצרות שהיו גם הן על ידי הלויים וזוהי ראיית התוספות לעיל.

ותירץ בליקוטי הלכות, שאולי בכנורות נבלים וצלצל ניגנו הלויים תמיד, ולכן צריך גם משוררים בפה כנגדם. אך בחצוצרות היו הלויים מנגנים רק בדרך מקרה ולכן לא הצריכו כנגדן משוררים בפה.

והרמב"ם [פ"ג מכלי המקדש ה"ה] כתב שמצוות הכהנים לתקוע בחצוצרות היא רק במועדים ובראשי חדשים, והבין החינוך [שפד] שדעת הרמב"ם שבכל יום היו כשרות החצוצרות גם על ידי הלויים.

וכתב הליקוטי הלכות שזה מתאים עם מה שמבואר כאן ברמב"ם שהלויים ניגנו בחצוצרות, אלא שיש חילוק בחצוצרות בין כהנים ללויים, שהכהנים היו תוקעים תר"ת ובין פרק לפרק, ואילו הלויים היו מנגנים בחצוצרות יחד עם השירה בפה.

וכתב הליקוטי הלכות מקור ברור לרמב"ם מהגמרא בעבודה זרה שדנה קרניה של בהמה שנעבדה לעבודה זרה האם כשר לחצוצרות במקדש, ותמהו התוספות, הרי החצוצרות הם מכסף דוקא ולא מקרן? ותירצו התוספות, שרק החצוצרות של הכהנים היו מכסף ושאלת הגמרא

ימים טובים" דקתני? סימנא בעלמא הוא, שכמספר התמידים שבאלו ג' ימים שהם ששה, כך צריך שיהיו בלשכה בכל יום.

והבי קאמר: אין פוחתין משה טלאים המבוקרים בלשכת הטלאים, ארבעה ימים יג-ב קודם שחיטה. שבתמיד צריך, שד' ימים קודם⁽⁹⁰⁾ ליום שחיטתו יהיה הטלה מבוקר ממום.

ומני? בן בן בן היא. דתניא: בן בן בן אומר: מנין לתמיד⁽⁹¹⁾ שטעון ביקור⁽⁹²⁾

וראש השנה בזה אחר זה יש להכין ששה טלאים מבוקרים מערב שבת. כי בשבת ויום טוב אי אפשר לקחתם ולבקרם ממום.

ומקשינן: תמידים ומוספין של שבת וראש השנה יחד, הרי טובא הווי, ואיך מספיק רק ששה? והרי חוץ משני תמידים שבכל יום יש עוד ט"ז כבשים למוספין.

ומשנינן: תנא בכל יום בעלמא קאי. ואתמידין לחודיה קאי. ולצורכם הם הטלאים המבוקרים. ומאי כרי לשבת ושני

היה צריך לבקרו, ומבואר שלא ביקרו את הפסח הזה ומכל מקום אם לא היה בעל מום היה כשר לפסח. אך דחה ראייה זו שאפשר לפרש שכן ביקרו אותו רק שלא ביקרו היטב.

אך לאידך גיסא הוכיח האור זרוע שביקור מעכב מהתוספתא בפסחים שאומרת שהשוחט בשבת תמיד שאינו מבוקר חייב חטאת ויביא תמיד אחר, הרי להדיא שביקור מעכב בתמיד.

92. בתורת כהנים ובתוספתא מבואר שהשוחט תמיד שאינו מבוקר בשבת חייב חטאת, והר"ש בביאורו לתורת כהנים כתב שאף על פי שהקרבת פסול אין זה מקלקל, מכיון שאם עלה הקרבן על המזבח לא ירד ואם כן, יש בזה תיקון ולכן חייבים משום מלאכת שבת.

והגרי"ז [פרשת ויקרא] תמה עליו שהרי הדין ביקור הוא רק בתמיד ופסח, ותמיד זה כיון שקרב שלא כדינו שאינו מבוקר הרי הוא כשאר קרבנות ציבור שכשהקריב שלא כדין קרבים לשם נדבה, ובתור נדבה הרי זה קרבן כשר כי רק בתמיד יש דין ביקור ולא בשאר הקרבנות, ואם כן, פשוט שזה תיקון כיון שזה קרבן נדבה כשר ומדוע הוצרך הר"ש לטעם שאם עלה לא ירד.

90. זוהי דעת רש"י שארבעת ימי הביקור של תמיד הם חוץ מיום השחיטה. אך רש"י מביא דעה והיא דעת רגמ"ה במנחות [נ א] שהארבע ימים זה עם יום השחיטה.

91. דעת התוספות בסוכה [מב א] שהביקור מעכב בתמיד ואם הקריב בלי ביקור התמיד פסול, ובאור זרוע [הלכות פסח רטז רכח] דן בזה והוכיח שהביקור אינו מעכב ממה שמבואר בגמרא בסוף מרובה שכאשר צרו מלכי חשמונאי זה על זה היו מעלים מבחוץ תמידים בכל יום, ומשמע שלא היו מבוקרים ארבעה ימים ומכל מקום הם כשרים.

ובגבורת ארי [תענית כט] כתב שאפילו אם נדחוק שאלו שהיו בחוץ ביקרו את התמידים ארבעה ימים קודם. אך בירושלמי מובא שעשו כך גם עם היונים בימי אנטיוכוס והם ודאי לא ביקרו את התמיד.

עוד הוכיח האור זרוע שהרי בשאר הקרבנות אין כלל דין ביקור ואם כן, מסתבר שגם בפסח ותמיד שנאמר דין ביקור אין זה מעכב.

עוד הוכיח האור זרוע מהמשנה בפרק אלו דברים שאם שחט את הפסח בשבת ונמצא בעל מום חייב חטאת, ופירש רש"י שאין זה אונס כי